

Nuorten ohjaus- ja palvelu- verkostojen sekä ohjauspalveluiden nykytila ja kehittämistarpeet Etelä-Savossa 2015

KATJA KOMONEN

RAPORTEJA 29 | 2015

**Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen sekä ohjauspalveluiden
nykytila ja kehittämistarpeet Etelä-Savossa 2015**

Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Juvenes Print Oy

Kansikuva: Tuija Toivakainen

ISBN 978-952-314-235-0 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-235-0

www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

Tiivistelmä.....	3
Kuntakierroksen ydinviestit.....	4
1. Johdantoa kuntakierrokseen.....	6
2. Nuorten hyvinvoinnin strateginen suunnittelu kunnissa	7
3. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen toiminta	11
4. Nuorten ohjauspalvelut.....	16
5. Kohti Ohjaamo.....	20
Lähteet	22
Liitteet	23
Liite 1. Kuntakierroksen keskusteluteemat	23
Liite 2. Tiivistelmä kuntakierroksella esiin nousseista haasteista keskusteluteemoittain	24

Tiivistelmä

Vuoden 2011 alusta lähtien on ollut voimassa nuorisolain 7 a§, jonka mukaan kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten. Verkoston tehtävänä on edistää alueen nuorten hyvinvointia tiedonkeruun, palveluohjauksen, palvelujen yhteensovittamisen ja viranomaiselta toiselle tapahtuvan sujuvan tiedonsiirron keinoin.

Tässä raportissa tarkastellaan kuntien ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa ja kehittämistarpeita Etelä-Savon maakunnassa. Samalla kuvataan myös nuorten ohjauspalveluiden toimivuutta samoin kuin nuorten hyvinvoinnin strategista kehittämistä. Raportti perustuu vuoden 2015 alussa toteutetulla kuntakierroksella tavattujen, 70 nuorten ohjaus- ja palveluverkoston jäsenen esiin tuomiin kokemuksiin ja näkemyksiin.

Kuntakierroksen perusteella maakunnan yhteinen tahtotila edistää eteläsavolaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia on vahva. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot kokoavat moniammatillisen toimijajoukon säännöllisesti yhteen. Toiminta on käytännönläheistä, nuorten tarpeista lähtevää ja ennaltaehkäisevään työotteeseen perustuvaa.

Nivelvaiheen ohjauspalvelut toimivat maakunnassa erittäin hyvin. Samoin etsivä nuorisotyö tekee erinomaista ehkäisevää mutta myös korjaavaa työtä tavoittaen hyvin putoamisvaarassa olevia nuoria. Maakunnassa on kuitenkin näkyvissä palveluiden epätasa-arvoista saatavuutta ja saavutettavuutta, mikä näkyy maakunnassa erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tarvitsemissa palveluissa.

Asiasanat: Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat, Ohjaamo-toiminta

Kuntakierroksen ydinviestit

Alueellisuus

- Maakunnan yhteinen tahtotila edistää eteläsavolaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia on vahva.
- Maakunnassa on kuitenkin näkyvissä alueellista epätasa-arvoa, ongelmien alueellista kasautumista samoin kuin palveluiden epätasa-arvoista saatavuutta ja saavutettavuutta.
- Alueellinen eriarvoisuus näkyy maakunnassa erityisesti peruskoulun päättäneiden nuorten tarvitsemissa palveluissa. Pienissä kunnissa erityisesti ns. nivelvaiheen jälkeisten palvelujen (toisen asteen ammatillinen koulutus, TE-toimiston palvelut, päihde- ja mielenterveyspalvelut) saatavuudessa ja saavutettavuudessa koetaan olevan osin ongelmia.
- Syrjäseutujen nuoria kuormittaa kaksoisperiferian ohella koko maassa kasvava alueiden rakenteellinen erilaistuminen; pienenkin kunnan sisällä alueiden väliset sosioekonomiset erot voivat olla suuria.
- Pienten kuntien työntekijät ovat vaarassa jäädä kehittämisen marginaaliin, kun hyvinvoinnin strateginen suunnittelu ja käytännön kehittäminen keskittyvät maakunnan isompiin kaupunkeihin ja niiden näkökulmasta. Pienistä kunnista löytyy kuitenkin paljon hyviä erityisesti monialaiseen ja -ammattilliseen yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä, joita voisi jakaa eteenpäin. Niin ikään tarvitaan pienten kuntien erityispiirteet huomioon ottavaa tiedonkeruuta ja kehittämistä.
- Syrjäseudut eivät ole homogeenisia, vaan kuntien toimijaverkostot ja toimintakulttuurit ovat hyvin erilaisia. Palveluiden kehittämisen pitää siten lähteä paikallisten tarpeiden ja toimintakulttuurin usein pitkän ajan kuluessa muotoutuneiden piirteiden ja toimijoiden välisen epävirallisenkin työnjaon tunnistamisesta.

Nuorten hyvinvoinnin strateginen suunnittelu

- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia tehdään maakunnassa seudullisesti ja kunnittain. Niiden laatiminen ei kuitenkaan ole aina aidosti monialaista eikä paikallisia nuorten ohjaus- ja palveluverkostoja tai muita hyvinvointiverkostoja riittävästi hyödynnetä suunnitelmien laatimisessa, toteuttamisessa tai arvioinnissa. Suunnitelmien toteutuminen jää resursoinnin ja prosessin johtamisen puutteen takia usein puolitiehen. Tältä osin kunnissa tarvitaan vahvempaa työntekijät sekä myös kuntalaiset osallistavaa kehittämisotetta.
- Hyvinvoinnin tietopohjaa ja tietoon pohjautuvaa päätöksentekoa tulee kunnissa kehittää. Kuntien hyvinvointipoliittiselle suunnittelulle, ohjaukselle ja kehittämistarpeiden arvioinnille on välttämätöntä, että saatavana olisi myös yksityiskohtaisempi ja nimenomaan alueellinen tieto lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehityksestä ja niistä alueellisista erityiskysymyksistä, jotka rakenteistavat lapsuutta ja nuoruutta niin maakunnan harvaan asutuilla alueella ja tyhjenevällä maaseudulla kuin kaupunkialueilla. Indikaattoripohjaisen tiedonkeruun ohella tulee kehittää lasten, nuorten ja perheiden samoin kuin työntekijöiden systemaattista kokemustiedonkeruuta. Palveluiden laadun ja vaikuttavuuden arviointiin on tarpeellista kehittää mittareita.
- Tietopohjan vahvistamisen lisäksi yhtä lailla on tärkeää pohtia, millaisilla ehdoilla hyvinvointitietoa voidaan soveltaa lapsia ja nuoria koskevassa yhteiskuntapoliittisessa päätöksenteossa.

Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot

- Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot kokoavat moniammatillisen toimijajoukon säännöllisesti yhteen. Toiminta on käytännönläheistä, nuorten tarpeista lähtevää ja ennaltaehkäisevään työotteeseen perustuvaa. Verkostoissa on paljon osaamista, joka palvelee hyvin käytännön palveluohjaustoimintaa ja nuorten tukemista. Verkostojen rooli osana lasten ja nuorten hyvinvoinnin laajempaa suunnittelua ja kehittämistä on kokonaisuudessaan vielä ohutta.

Nuorten ohjauspalvelut

- Maakunnan nuoret voivat nuorten kanssa työskentelevien näkökulmasta pääosin hyvin, joskin polarisoituminen nousee esiin kaikissa kunnissa. Hyvinvoinnin näkökulmasta huolestuttavaa on syrjäytymiskehityksen alkaminen jo alakoulussa samoin kuin ylisukupolvisen huono-osaisuuden korostuminen. Tämä näkyy nuorissa muun muassa toivottomuutena, näköalattomuutena ja haluttomuutena osallistua syrjäytymistä ehkäiseviin toimiin samoin kuin luottamuksen puutteena instituutioiden ja viranomaisten toimintaan. Syrjäytymiskehityksen katkaisemisen näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että lisäresurssit ja tehostetut palvelut eivät itsessään riitä, vaan nuoret tarvitsevat pitkäjänteistä luottamuksen ja tulevaisuuden uskon vahvistamista sekä tarttumapinnan rakentamista koulutuksen ja työnteon mielekkääksi kokemiselle.
- Ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkaiseminen edellyttää vahvaa ennaltaehkäisevää työtä, mikä tarkoittaa esimerkiksi perhetyön, asuinalueiden ja jalkautuvan työn moniammatillista kehittämistä ja nuorisotyön toimintaympäristöjen laajentamista myös alakouluihin.
- Nivelvaiheen ohjauspalvelut toimivat maakunnassa erittäin hyvin. Samoin etsivä nuorisotyö tekee erinomaista ehkäisevää mutta myös korjaavaa työtä tavoittaen hyvin putoamisvaarassa olevia nuoria.
- Palveluohjauksen pullonkaulana niin kaupungeissa kuin pienissäkin kunnissa korostuvat puuttuvat palvelut. Palvelut eivät näytä kohtaavan erityisesti niitä nuoria, joiden itseohjautuvuudessa, toimintakyvyssä ja työ- ja opiskelunvalmiuksissa on puutteita. Näiden nuorten näkökulmasta kynnyksettömien palvelujen, mielenterveyspalvelujen, kuntouttavan työtoiminnan sekä työpajatoiminnan saatavuudessa ja saavutettavuudessa koettiin olevan puutteita. Nämä korostuivat erityisesti seudullisesti tuotettavissa palveluissa.
- Palveluiden saavutettavuus erityisesti TE-palveluiden kannalta korostui maakunnassa. Oikeaa henkilöä, palvelua ja henkilökohtaista ohjausta on usein vaikea löytää tai palvelua saada oikea-aikaisesti. Esimerkiksi keskeyttämisen jälkeen tyhjän päälle pudonneen nuoren on saatava nopeasti ja joustavasti mahdollisuus työllistymissuunnitelman tekemiseen tai työttömän nuoren aktivointisuunnitelman tekemiseen.
- Ns. harmaan vyöhykkeen palvelujen tai toimintamallien kehittämiseen ja yhteensovittamiseen tarvitaan yhteistä tahtotilaa. Näillä palveluilla viitataan erilaisiin etsiviin, kuntouttaviin ja valmentaviin toimintatapoihin, jotka eivät kuulu sinänsä kenenkään organisaation ydintehtäviin, mutta joita esim. koulupudokkaat tarvitsevat ennen opiskelu- tai työllistämistoimien käynnistämistä.

1. Johdantoa kuntakierrokseen

Vuoden 2011 alusta lähtien on ollut voimassa nuorisolain 7 a§, jonka mukaan kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisien monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten. Verkostoon tulee kuulua edustajat opetus-, sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimesta sekä työ- ja poliisihallinnosta. Lisäksi verkostoon voi kuulua puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Verkoston tehtävänä on edistää alueen nuorten hyvinvointia tiedonkeruun, palveluohjauksen, palvelujen yhteensovittamisen ja viranomaiselta toiselle tapahtuvan sujuvan tiedonsiirron keinoin. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä aluehallintovirastojen nuorisotoimet keräsivät keväällä 2014 tietoja kuntien nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen toiminnasta sekä nuorisotakuusta. (Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot kunnissa 2014 sekä nuorisotakuu.)

Tässä raportissa syvennetään valtakunnallisen kyselyn kuvaa verkostojen toiminnasta. Raportissa kysytään: Miten verkostot itse ovat ottaneet vastaan nuorisolain mukaiset, mutta myös vuonna 2013 voimaan tulleen nuorisotakuun mukaiset tehtävät? Mikä on verkoston asema paikallisessa tai seudullisessa nuorten hyvinvointityössä? Verkostotyön kuvauksen ohella tarkastellaan myös nuorten ohjauspalveluiden tilaa kunnissa ja arvioidaan niiden toimivuutta samoin kuin nuorten hyvinvoinnin strategista kehittämistä ja sitä ohjaavia lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia. Lopuksi kiteytetään Ohjaamo-toiminnan kehittämisen näkökulmasta kriittisiä kysymyksiä.

Raportti perustuu vuoden 2015 tammi-maaliskuussa toteutettuun kuntakierrokseen, jossa Etelä-Savon ELYn kehityspäällikkö Tuija Toivakainen ja Etelä-Savon ELYssä työelämäjaksolla ollut Mikkelin ammattikorkeakoulun yliopettaja Katja Komonen tapasivat 14 eteläsavolaisen kunnan nuorten ohjaus- ja palveluverkoston jäseniä seuraavasti:

- Pertunmaa 16.1.2015
- Pieksämäki 19.1.2015
- Enonkoski 22.1.2015 (kirjallinen koonti)
- Joroinen 26.1.2015
- Sulkava 27.1.2015
- Savonlinna 28.1.2015
- Heinävesi 3.2.2015
- Hirvensalmi 11.2.2015
- Kangasniemi 12.2.2015
- Puumala 13.2.2015
- Rantasalmi 19.2.2015
- Mäntyharju 20.2.2015
- Juva 3.3.2015
- Mikkeli 5.3.2015

Keskusteluihin osallistui ohjaus- ja palveluverkoston jäsenten lisäksi myös kuntien sivistystoimen johtajia ja lautakuntien jäseniä. Yhteensä tapaamisiin osallistui 70 henkeä. Raportissa esitellyt teemat ovat kiteytyksiä toimijoiden merkityksellisiksi kokemista asioista ja edustavat toimijoiden subjektiivisia kokemuksia. Keskustelun teemat käyvät ilmi liitteestä 1. Kunnittaiset tiivistelmät on julkaistu Etelä-Savon ELY-keskuksen Peda.net-sivuilla osoitteessa <https://peda.net/hankkeet/eejn>. Keskeiset tiivistykset keskusteluteemoittain käyvät ilmi liitteestä 2.

2. Nuorten hyvinvoinnin strateginen suunnittelu kunnissa

Kuntien hyvinvointipoliittinen suunnittelu on voimistunut 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Suunnitteluun on vaikuttanut väestön ikääntymisen ohella nuorisokysymysten korostuminen ja siihen liittyvä voimakas poliittinen informaatio-ohjaus niin Euroopan unionissa kuin kansallisellakin tasolla. Vaikka kunnat ovat laatineet erilaisia lapsipoliittisia ohjelma jo 1980-luvulta alkaen, ohjelmien määrä kääntyi kasvuun – ja näkökulma laajeni nuoriin ikäryhmiin nuorisolain (2006/72) voimaantumisen myötä.

Nuorisolain mukaan valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi nuorisopoliittikan kehittämissuunnitelman, jota on kutsuttu lapsi- ja nuorisopoliittikan kehittämissuunnitelmaksi sen sisältäessä myös lasten kasvuun liittyviä tavoitteita ja toimia. Kehittämissuunnitelma sisältää valtakunnalliset nuorisopoliittiset tavoitteet, ja vaikka se ei puitelakina suoraan velvoita kuntia, sen katsotaan sisältävän myös kuntien nuorisopoliittisen ohjelmatyön suuntaviivat, jotka liittyvät nuorten koulutukseen, työllisyyteen, toimeentuloon, terveyteen, aktiiviseen kansalaisuuteen ja sosiaaliseen vahvistamiseen, asumiseen, yrittäjyyteen, asevelvollisuuteen ja siviilipalveluun sekä muihin lapsia ja nuoria koskeviin ajankohtaisiin asioihin.

Miltei jokaisessa kunnassa on laadittu myös oma lapsi- ja nuorisopoliittinen kehittämissuunnitelma tai lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka on sisältänyt valikoituihin teemoihin, useimmiten koulutukseen, työhön, osallisuuteen ja terveyteen liittyviä kunta- tai seutukuntaakohtaisia tavoitteita ja toimia. Vuoden 2008 alusta voimaan tulleen lastensuojelulain (2007/417) mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva lastensuojelusuunnitelma. Kun 1.8.2014 voimaan tuli laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013), lastensuojelusuunnitelmat muuttuivat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmiksi.

Toisin kuin lapsi- ja nuorisopoliittiset ohjelmat lastensuojelulaissa mainittu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on kuntia velvoittava lakisääteinen väline ohjata, johtaa ja kehittää lasten ja nuorten hyvinvointityötä kunnassa. Se on siten osa kunnan vakiintunutta toiminnan suunnittelun, toteuttamisen sekä arvioin-

nin vuosirytmiiä. Suunnitelman tulee sisältää kunnan määrittämältä suunnittelukaudelta tiedot

- lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
- lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista
- lastensuojelun tarpeesta kunnassa
- lastensuojeluun varattavista voimavaroista
- lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä
- yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä
- suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Näiden kahden - lapsi- ja nuorisopoliittikkaa ja lastensuojelua koskevien - suunnitelmien välinen yhteys on kunnissa ollut osin epäselvä, joskin useimmissa kunnissa lapsi- ja nuorisopoliittiset ohjelmat ja lastensuojelusuunnitelmat on joustavasti yhdistetty kunnan tai seudun yhteiseksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaksi, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnantvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Kun 1.8.2014 tuli voimaan laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013), se lisäsi kunnan suunnitelmavelvollisuuksia, sillä sen mukaan lastensuojelulain 12 §:n mukaiseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tulee kirjata

- opiskeluhuollon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet
- arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta, käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ja avustajapalveluista sekä tuki- ja erityisopetuksesta
- toimet, joilla vahvistetaan yhteisöllistä opiskeluhoiltoa ja opiskelijoiden varhaista tukea
- tiedot suunnitelman toteuttamisesta, seurannasta sekä opiskeluhuollon laadunarvioinnista.

Näiden suunnitelmien tehtävänä on varmistaa, että kunnan toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista, pitkäjänteistä sekä yhteistoimintaan ja kumppanuuteen perustuvaa. Suunnitelmien ohjausvaikutusta

korostaa se, että sen sisältö, kehittämistoimet ja voimavaraehdotukset on otettava huomioon laadittaessa kuntalain (365/1995) mukaista kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa eri vuosille. Tästä näkökulmasta ei ole samantekevää, miten, milloin ja millaisia suunnitelmia maakunnassa laaditaan.

Etelä-Savon maakunnassa oli vuoden 2015 alussa voimassa kuntakohtaisten suunnitelmien lisäksi yksi isompi seudullinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Tämä kulkee nimellä *Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014—2017*. Suunnitelmassa tarkastellaan Hirvensalmen, Kangasniemen, Mikkelin, Mäntyharjun, Pertunmaan ja Puumalan lasten ja nuorten hyvinvoinnin nykytilaa, palvelujen toimivuutta ja kehittämistarpeita sekä keskeisiä linjauksia ja toimia aikatauluineen ja vastuutahoineen. Suunnitelmassa nostetaan esiin seuraavat kolme seudullista tavoitetta: 1) lasten ja nuorten parissa työskentelevien yhtenäiset työkäytännöt, 2) lasten, nuoren ja perheiden osallisuuden edistäminen, 3) ennaltaehkäisevän

työn vahvistaminen. Tähän kolmanteen tavoitteen on kirjattu myös tarkemmat tavoitteet, toimet, aikataulut ja vastuutahot.

Seudullisessa suunnitelmassa todetaan edellä mainittujen kuntien laativan seudullisen suunnitelman tueksi omat toimintaohjelmansa. Hirvensalmea, joka on toistaiseksi päättänyt jättää oman toimintaohjelman laatimatta, lukuun ottamatta muut kunnat ovat tehneet oman toimintaohjelmansa, joissa seudullisen suunnitelman yhteisesti linjattuja tavoitteita konkretisoidaan kunnittain.

Toinen, vielä hyväksymättä oleva seudullinen *Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014—2017*, koskee Savonlinnan seutua. Tämä suunnitelma koskee Savonlinnan lisäksi myös Sulkavaa ja Enonkoskea, joista Sulkava on laatinut ja hyväksynyt suunnitelmaa täydentävän oman lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmansa. Kolmas seudullinen, maakuntarajat ylittävä suunnitelma rakentuu kevään 2015 aikana Varkauden johtamana. Etelä-Savon kunnista tässä suunnitelmassa on mukana Joroinen.

Taulukko 1. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat Etelä-Savossa

Kunta	Suunnitelman tilanne
Enonkoski	Mukana Savonlinnan seudun vielä hyväksymättömässä hyvinvointiohjelmassa. Ei omaa kuntakohtaista ohjelmaa.
Heinävesi	Oma lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on valmisteilla ja se hyväksytään vuonna 2015.
Hirvensalmi	Mukana Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelmassa vuosille 2014—2017. Ei omaa kuntakohtaista ohjelmaa.
Juva	Oma "Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014—2016" hyväksytty. Suunnitelman nuorisotoimea koskeva osio on yhteinen Rantasalmen kunnan kanssa.
Joroinen	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma valmisteilla osana Varkauden seudullista suunnitelmaa.
Kangasniemi	Mukana Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelmassa vuosille 2014—2017. Oma toimintaohjelma vuosiksi 2014—2017 hyväksytty vuonna 2014.
Mikkeli	"Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelma vuosille 2014—2017" on hyväksytty vuonna 2014.
Mäntyharju	Mukana Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelmassa vuosille 2014—2017. Oma toimintaohjelma vuosiksi 2014—2017 on hyväksytty vuonna 2014.
Pertunmaa	Mukana Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelmassa vuosille 2014—2017. Oma "Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014" on hyväksytty vuonna 2014.
Pieksämäki	"Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma 2014—2017" on hyväksytty vuonna 2014.
Puumala	Mukana Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin toimintaohjelmassa vuosille 2014—2017. Oma toimintaohjelma "Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014—2017" on hyväksytty vuonna 2014.
Rantasalmi	Kuntakohtainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma tekeillä. Suunnitelman nuorisotoimea koskeva osio on yhteinen Juvan kunnan kanssa.
Savonlinna	Seudullinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, jossa mukana ovat myös Enonkoski ja Sulkava, on laadittu, mutta sitä ei ole vielä hyväksytty (tieto 9.3.2015).
Sulkava	Mukana Savonlinnan seudun vielä hyväksymättömässä hyvinvointiohjelmassa. Oma ohjelma "Sulkavan lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma. Tavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2014—2017" on hyväksytty vuonna 2014.

Kuntakierroksen perusteella suunnitelmien laatiminen on tapahtunut monen eri hallintokunnan yhteistyönä ja kohdentunut lasten, nuorten ja yhä enemmän myös perheiden hyvinvoinnin näkökulmasta kriittisinä pidettyihin asioihin. Suunnitelmia voidaan arvioida ainakin kolmesta näkökulmasta. Ensinnäkin voidaan kysyä, täyttävätkö ne nuorisolaista, lastensuojelulaista ja oppilas- ja opiskeluhoitolaista nousevat tehtävät. Toiseksi voidaan kysyä, missä määrin suunnitelmat kohdentuvat lasten ja nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta olennaisiin asioihin riippumatta siitä, täyttävätkö suunnitelmat lain asettamat kriteerit. Kolmas näkökulma liittyy siihen, missä määrin suunnitelmat siirtyvät strategisesta tahtotilasta toimeenpanon tasolle.

Näistä arvioinnin näkökulmista voidaan todeta, että toistaiseksi suunnitelmia laaditaan kunnissa osin epäsäännöllisesti, sektoreittain ja paikoin kaukana operatiivisista toimijoista. Tällöin, varsinkin jos suunnitelmissa kirjattuihin toimenpiteisiin ei erikseen resursoida tai suunnitelmia muutoin budjetoinnissa oteta huomioon, ne eivät useinkaan siirry käytännön toteutukseen. Useimmiten näytetään odotettavan, että toimilla katetaan perustoiminta. Koska ns. ruohonjuuritason toimijat vain harvoin osallistuvat suunnitelmien tekemiseen, asioiden niveltymistä perustyöhön ei kuitenkaan ole voitu suunnitelmaprosessissa varmistaa tai toimijoita sitouttaa yhteiseen tekemiseen.

Hyviäkin esimerkkejä tosin löytyy niin isoista kuin pienistäkin kunnista. Pieksämäellä Lasten ja nuorten Pieksämäki -hyvinvointisuunnitelman laatimisesta mutta myös toimeenpanosta vastaa eri hallinnonalojen johdosta koostuva Lasten ja nuorten Pieksämäki -työryhmä. Työryhmä arvioi suunnitelmaa vuosittain tehden myös vuosittaisen toimintasuunnitelman. Tämä suunnitelma on sidottu talousarvioon, joten toimille osoitetaan myös resurssit. Sulkavalla taas kunnan oman Lasten ja nuorten hyvinvointiohjelman toimet ovat linjassa kunnan strategian kanssa ja vuosittain talousarviokirjassa tarkennetaan kussakin toimialassa, mitä konkreettisesti tehdään. Samassa yhteydessä tarkentuvat myös toimenpiteiden kustannusvaikutukset. Lisäksi suunnitelma on kirjattu kunnan hyvinvointikertomukseen, jonka kautta lasten ja nuorten hyvinvointia arvioidaan vuosittain muuttuvien indikaattoreiden perusteella.

Sisällöiltään suunnitelmat vaihtelevat laajoista useamman kymmenen sivun suunnitelmista muutama sivun tiiviiseen toimenpidelistaukseen. Lastensuojelulaista ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaista nousevat suunnitteluelvoitteet eivät juuri suunnitelmissa näkyneet, paikallisesti tärkeiksi tunnistetut tarpeet kylläkin.

Toisaalta voidaan todeta, että kunnissa tehdään paljon lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi riippumatta siitä, onko sitä kirjattu erilaisiin suunnitelmiin. Kunnissa on meneillään monenlaisia perus- ja hankerahoituksella tapahtuvaa nuorten hyvinvoinnin palvelujen kehittämistä, vaikkei sille suuntaviivoja erilaisissa hyvinvointisuunnitelmissa aina olekaan asetettu. Maakunnasta löytyy myös esimerkkejä käytännön hyvinvoinnin strategisesta kehittämisestä, joka rakentuu laajemmalle eri ikäryhmiä yhdistävälle teoreettisemmalle viitekehykselle. Esimerkiksi Pieksämäellä lasten ja nuorten hyvinvointia edistetään elämänkaarimallin viitekehyksessä, millä tarkoitetaan palveluiden ja niiden edellyttämien tilaratkaisujen suunnittelua ja organisoimista perustuen kokonaisvaltaiseen palvelutarpeeseen. Konkreettisenä esimerkkinä mallin toteuttamisesta on aktiivisen ja monimuotoisen fyysisen (oppimis)ympäristön, Hiekanpään elämänkaarikylän, rakentaminen eri-ikäisten ja erilaisten ihmisten kohtaamiselle.

Mäntyharjulla toimintaa pyritään puolestaan kehittämään ns. kokonaisvoimavaramallin mukaisesti. Tällä viitataan paitsi toiminnan viitekehukseen myös konkreettiseen toimintakulttuuriin, jossa eri palveluiden tuottajat kohtaavat nuoret kokonaisvaltaisesti jakaen yhteisen ymmärryksen ja tiedon palveluprosessista sekä siitä, mitkä ovat seudun muiden toimijoiden voimavarat (resurssit ja osaaminen) ja kyky kytkeä nuo voimavarat oman asiakasprosessin tueksi.

Yhteiskunnallisen päätöksenteon ja lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjauksen tueksi peräänkuulutetaan yhä voimakkaammin lapsia ja nuoria koskevaa hyvinvointitietoa; nuukkojen resurssien aikana erityisesti kuntaorganisaatioissa tarvitaan paitsi tietoa lasten ja nuorten elinoloista myös konkreettisia näyttöjä siitä, miten hyvinvoinnin kehitykselle asetetut tavoitteet toteutuvat.

Kun tarkastellaan maakunnallista hyvinvoinnin tietopohjaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien valossa, voidaan todeta, että hyvinvointisuunnitelmat pohjautuvat pitkälti erilaisiin tilastolähteisiin (esim. Sotkanet, Tilastokeskus ja Työhallinnon tilastot) ja valtakunnallisten kyselyjen (Kouluterveyskysely) kuntakohtaisiin tietoihin. Myös sähköisen hyvinvointikertomuksen tilastotietoa on hyödynnetty. Tietopohja koostuu siten pitkälti ns. indikaattoripohjaisesta tiedosta (esim. työttömyysaste, keskeyttämisprosentti, tupakoivien nuorten määrä, ilman ystävää olevien nuorten määrä) sekä toimenpidetiedosta (esimerkiksi huostaanottojen ja sijoitusten määrä lastensuojelussa).

Pelkkä rekistereihin ja tilastoihin pohjautuva tarkastelu ei kuitenkaan anna kokonaiskuvaa alueen lasten ja nuorten hyvinvoinnista, vaan suunnitelmien ja kehittämisen tueksi tarvitaan paikallista lasten, nuorten ja perheiden sekä työntekijöiden kokemustietoa, jossa he ovat mukana aktiivisina tiedontuottajina (ks. Helavirta 2011). Alueen toimijoille tai nuorille suunnattuja erillisiä kyselyjä tai haastatteluja on suunnitelmien teossa toistaiseksi käytetty vain satunnaisesti. Yksittäisiä, kuntaa palvelevia tiedonkeruutapoja on kyllä käytetty. Esimerkiksi Puumalassa nuorten ohjaus- ja palveluverkosto Orvokki on osana hyvinvointisuunnitelman laadintaa järjestänyt perhefoorumin, jossa perheitä osallistui suunnitteluun. Joroisissa tullaan puolestaan asiakasraatien ja kyselyjen kautta kartoittamaan lasten, nuorten ja perheiden palvelutarpeita hyvinvointisuunnitelmaa varten.

Vaikka kunnat on nostettu keskeisiksi hyvinvointitoimijoiiksi, lasten ja nuorten hyvinvointitiedon tuottaminen tapahtuu yhä suurelta osin kansallisesti, jolloin alueelliset erityispiirteet jäävät huomiotta. Tiedonmuodostuksen näkökulmasta kehittämisen kohteena voisikin olla systemaattisen kokemustiedon kerääminen alueen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista. Tätä ei välttämättä ole tarpeen toteut-

taa usein työlääksi koettuna erillisenä selvityksenä tai tutkimuksena, vaan huomiota tulee kiinnittää niihin tietokäytäntöihin, joissa edellä kuvattua kokemustietoa luontevasti muodostuu. Työntekijöiden ja asiakkaiden arjessa tapahtuvassa kohtaamisessa on paljon sellaisia tilanteita, joissa kokemustiedon keräämistä on luontevaa tehdä. Lisäksi kunnissa tarvitaan tietoa, joka nykyistä paremmin palvelee palvelujen kehittämistä. Varsinaista palveluiden laatua ja arviointia koskevaa tietoa, joka osaltaan kytkisi palvelujen toimivuuden hyvinvointia koskevaan tietoon, on toistaiseksi vain vähän.

Toinen kehittämisselitys liittyy tiedon hyödyntämiseen kehittämisen ja päätöksenteon tukena. Toistaiseksi tietoa käytetään suunnitelmissa varsin kivailevalla tasolla luomaan näkökulmaa toteutettuihin viranomaistoimiin tai lasten ja nuorten asettautumiseen erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin. Tiedon analysointi eli esimerkiksi erilaisten indikaattoreiden avulla saadun tiedon jäsentäminen kokonaisuutena ja erilaisten syy- ja taustatekijöiden tulkinta auttaisi kirkastamaan niitä kehittämiskohteita, joihin kulloinkin on tarpeellista tarttua. Tässä tehtävässä voisi nykyistä paremmin hyödyntää nuorten ohjaus- ja palveluverkostoja.

POHDITTAVAKSI
Miten lasten ja nuorten hyvinvoinnin strateginen suunnittelu on kunnissa järjestetty?
Millaiseen paikalliseen tietoon suunnitelmien laadinnan on tarpeen perustua? Onko tarvittava tieto olemassa ja jos ei, kuka sen tuottaa?
Miten uudistuvan nuorisolain, valtakunnallisen lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämissuunnitelman, lastensuojelulain sekä uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain tavoitteet, velvoitteet sekä erityisesti paikalliset tarpeet saadaan mukaan suunnitelmiin?
Miten varmistetaan suunnitelmien siirtyminen käytännön toimintaan?

3. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toiminta

Nuorisolain (2006/72) 7 a§ kuntien monialaisesta yhteistyöstä on ollut voimassa vuoden 2011 alusta lähtien. Lain 7 §:ssä monialaisesta yhteistyöstä todetaan ”*Paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Lisäksi verkostoon voi kuulua puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Verkosto toimii vuorovaikutuksessa nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Kunnat voivat koota myös yhteisen verkoston. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita*”.

Taulukko 2. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston nimittänyt taho kunnittain Etelä-Savossa 2014 (Blom 2014).

Enonkoski	Sosiaalilautakunta
Heinävesi	Sivistyslautakunta
Hirvensalmi	Hallintojohtaja
Joroinen	Sivistyslautakunta
Juva	Sivistyslautakunta
Kangasniemi	Ei ole tehty virallista asettamispäätöstä
Mikkeli	Kunnanhallitus
Mäntyharju	Kunnanhallitus
Pertunmaa	Lautakunta
Pieksämäki	Kunnanhallitus
Puumala	Kunnanhallitus
Savonlinna	Sivistyslautakunta
Sulkava	Peruspalvelulautakunta

Kuntakierroksen perusteella voidaan todeta, että kaikissa 14:ssä kunnassa on olemassa laissa mainitut verkostot. Nämä verkostot on osin rakennettu vanhoja verkostoja täydentämällä, osin verkostot on koostettu uudestaan asettajatahon nimeämistä jäsenistä ja puheenjohtajasta. Nuorisolain mukaan verkostoon tulee kuulua edustajat opetus-, sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimesta sekä työ- ja poliisihallinnosta. Lisäksi verkostoon voi kuulua puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Maakunnassa verkostojen kokoonpano täyttää pitkälti lain mukaiset ammattikunnat, joskin työhallinnon ja poliisin mukanaolo ei kaikissa verkostoissa toteudu. Erityisesti työhallinnon edustajan poissaoloa pidettiin ongelmallisena, sillä kasvanut nuorisotyöttömyys on nostanut esille työllistymisen tukitoimien ja palveluiden saatavuuteen liittyvät kysymykset.

Taulukko 3. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostoihin kuuluvat lakisääteiset toimialat kunnittain Etelä-Savossa 2014 (Blom 2014).

Kunta	Opetustoimi	Sosiaalitoimi	Nuorisotoimi	Terveystoimi	Työhallinto	Poliisihallinto
Enonkoski	x	x	x	x	x	x
Heinävesi	x	x	x	x	x	x
Hirvensalmi	x	x	x	x	x	x
Joroinen	x	x	x	x		
Juva	x	x	x	x		
Kangasniemi	x	x	x	x		x
Mikkeli	x	x	x		x	x
Mäntyharju	x	x	x	x	x	
Pertunmaa	x	x	x	x	x	x
Pieksämäki	x	x	x	x	x	x
Puumala	x	x	x	x	x	x
Savonlinna	x	x	x	x	x	x
Sulkava	x	x	x		x	x

Verkoston omien tarpeiden ja käsiteltävien asioiden mukaan verkoston kokouksiin kutsutaan satunnaisesti myös muita asiantuntijoita tai nuoria. Maakunnassa toimivat verkostot ovat kuntakohtaisia lukuun ottamatta Savonlinnan seudullista Neppari-verkostoa, joka kokoaa joukkoonsa myös Sulkavan ja Enonkosken toimijoita. Verkostot kokoontuvat yleensä kerran kuukaudessa.

Etenkin suuremmissa kaupungeissa verkostojen toiminta on varsin vakiintunutta, ja ne ovat toimineet jo useamman vuoden. Esimerkiksi Mikkelin Olkkari-hankkeen ohjausryhmänä aiemmin toiminut ohjaus- ja palveluverkosto, Pieksämäen Katiska-verkosto, Rantasalmen Varikko-verkosto, Puumalan Orvokki-verkosto, Savonlinnan seudun Neppari-verkosto ja Juvan Rukkanen ovat löytäneet jo hyvin oman toimintatapsansa ja jäsenistö on suhteellisen vakiintunutta.

Pienemmissä kunnissa osa verkostoista on saatanut kokoontua vasta muutaman kerran. Tällöin verkoston toiminnan tavoite ja toimintatavat hakevat selkeästi vielä muotoaan. Tämä näkyy seuraavien kysymysten pohdintoina: Mikä on verkoston perustettava? Millaisilla toimintatavoilla verkosto voisi toimia? Esimerkiksi Pertunmaalla, Heinävedellä ja Kangasniemellä verkostojen voidaan siten todeta olevan monessakin mielessä ”*koordinoitumisen käynnistymisen vaiheessa*”, jossa verkosto on perustettu ja kokoonpano vakiintunut, mutta selkeä tavoitteisto verkoston toiminnasta on vielä etsinnässä. Konkreettisenä verkoston haasteena koetaan olevan myös se, ettei verkostolla ole resursseja kaikkien sille annettujen tehtävien hoitamiseen.

Nuorisolain mukaan nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on

- koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi
- edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus
- suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi
- edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken.

Verkostojen toiminta on kokonaisuudessaan hyvin erilaista riippuen verkostotyön vakiintumisen asteesta sekä kunnan koosta. Laissa kirjatut tehtävät ovat siirtyneet hyvin eri tavoin verkostojen julkilausuttuihin ja julkilausumattomiin tavoitteisiin. Yleisimpinä verkostojen tehtävinä kunnissa nostettiin esiin seuraavat:

- Päivittää nuorten tilannetta alueella tai seudulla. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kokouksen alussa kukin toimija kertoo oman hallintokuntansa näkökulmasta kuulumiset nuorten tilanteesta, palveluista ja ajankohtaisista asioista. Joissain verkostoissa tässä yhteydessä käydään säännöllisesti lävitse myös tuoreimmat työllisyys- ja keskeyttämisilastot tai Kouluterveyskyselyjen tulokset. Vaikka nuorten tilanteen käsittelyn yhteydessä ei käsitellä yksittäisen nuoren asioita, pienemmillä paikkakunnilla käytännössä tiedetään, ketä tai keitä nuoria mahdollisesti esiin nostetut huolestuttavat ilmiöt (esim. huumeokeilut, näpistelyt yms.) koskevat.
- Suunnittelee yhdessä tempauksia ja tapahtumia (esimerkiksi ennaltaehkäisevän päihdetyön viikon tapahtumat).
- Työstää yhdessä kunnan nuoria koskevia asioita (esimerkiksi lasten ja nuorten harrastekalenterin päivittäminen).
- Tiedottaa toisilleen ajankohtaisista asioista (esimerkiksi nuorten kesätyöllistäminen, kerhotoiminta, hanketoiminta).
- Toimii etsivän nuorisotyön ohjausryhmänä (kunnissa, joissa etsivä nuorisotyöntekijä toimii hankerahoituksella).
- Tukee verkoston työntekijöitä työssään (epävirallinen työnohjauksellinen tuki).

Tiivistetysti voidaan todeta, että verkostot toimivat hyvin käytännönläheisesti ja nuorisolain veloitteiden sijasta pikemminkin paikallisista tarpeista lähtien. Työote on monessa verkostossa haluttu pitää ennaltaehkäisevänä ja vapaamuotoisena. Joidenkin verkostojen kohderyhmänä olivat väljästi nuoret ja nuoret aikuiset, osa oli rajannut kohderyhmäksi ala- ja yläkouluikäiset.

Verkostotoiminnan vahvuuksina nostettiin tosin erityisesti pienissä kunnissa verkoston joustavuus ja nopea tarttuminen asioihin. Pienissä kunnissa niin nuoret perheineen kuin toisetkin työntekijät tunnetaan, joten hierarkia ja kynnykset ovat matalia. Verkoston sisällä ja suhteessa asiakkaisiin vallitsee vahva luottamus, ja siksi tietosuojakysymykset ja reviirit eivät nou-se auttamisen ja ohjaamisen esteiksi.

Hyvin toimivien verkostojen tunnuspiirteenä korostuu myös yhteiseen tavoitteeseen sitoutuminen, mikä näkyy puolestaan sitoutumisena resurssien yhteiseen kohdentamiseen ja joustavina toimintatapojen kehittämisenä. Tällöin ei ensimmäiseksi mietitä, tarvitaanko lisää rahaa, vaan voidaanko yhdessä toimia toisin.

Moniammatillisen yhteistyön onnistumisen kulmakivinä maakunnassa näyttää olevan toisten ammattikuntien työn sisältöjen ja työtapojen tuntemus, voimakas keskinäinen, pitkän ajan kuluessa rakentunut kumppanuus ja kollegiaalisuus, nuoren tarpeista käsin lähtevä toiminta ja pyrkimys reagoida asioihin joustavasti ilman byrokratiaa tai erilaisten kriteerien täyttymisehtoihin takertumista. Varsinaisia kehittämistarpeita moniammatilliseen työhön sinänsä – lukuun ottamatta yhteistyön parantamista TE-palveluiden ja osin poliisinkin suuntaan – verkostoissa ei nostettu esiin.

Nuorisolain verkostolle asettamia tehtäviä väljästi tulkiten voidaan todeta, että parhaiten toiminnassa toteutuu yhteisten menettelytapojen suunnittelu nuorten palveluihin ohjautumiseksi samoin kuin sujuvan tiedonvaihdon edistäminen. Konkreettiset esimerkit liittyvät etsivän nuorisotyön toimintamallien kehittämiseen perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa, johon liittyy myös tiedonvaihdon käytännöistä sopiminen eri toimijoiden kesken kunnan sisällä ja kuntien välillä.

Systemaattista tiedonkeruuta nuorten hyvinvoinnista eivät verkostot itse tee, ainoastaan muutama verkosto oli tehnyt satunnaisesti omaa tiedonkeruuta alueen nuorten hyvinvoinnista ja vienyt tätä tietoa eteenpäin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien laatimisprosesseihin. Kouluterveyskysely ja Sotkanetietokanta vaikuttavat olevan käytetyimpiä tietolähteitä, joskaan pienet kunnat eivät tietosuojasyistä saa välttämättä Kouluterveyskyselyjen kunnittaisia tuloksia käyttöönsä. Nuorten hyvinvointia koskeva tietopohja rakentuikin vahvasti oman työssä hankitun kokemustiedon varaan. Pienemmissä kunnissa verkosto saattaa tosin organisoida myös nuorten kuulemistilaisuuksia, jotka tuottivat toiminnassa tarvittavaa tietoa nuorten hyvinvoinnista. Vain harvassa verkostossa on toistaiseksi osallistuttu verkostona kunnan tai seutukunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiseen.

Maakunnan verkostojen sisällä pystytään hyvin edistämään nuorten hyvinvointia ja tekemään palveluohjausta. Varsinaista palveluiden kehittämispyrkimystä on puolestaan havaittavissa noin puolella verkostoista. Nämä vievät aktiivisesti eteenpäin ver-

koston havaitsemia palveluiden kehittämistarpeita päätöksentekijöille tai tekevät aloitteita erilaisissa asioissa. Hyvinä esimerkkeinä voidaan mainita Pieksämäen Katiska-ryhmä, jossa havaittuja kehittämistarpeita viedään eteenpäin Lasten ja nuorten Pieksämäki-ryhmälle, jonka vastuulla on myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteuttaminen ja resursoinnin suunnittelu. Myös Mäntyharjun epävirallisessa OHKO-ryhmässä pohditaan säännöllisesti, miten ohjaus- ja palvelurakenteita pitäisi ryhmän havaitsemien asiakastapausten näkökulmasta kehittää. Keskeiset kehittämistarpeet viedään eteenpäin aina sen hallintokunnan johtajalle, jonka alaisuuteen asia kuuluu. Rantasalmen Varikko-verkosto on puolestaan tehnyt kunnassa aloitteita muun muassa uuden nuorisotilan saamiseksi, laatinut lehtikirjoituksia nuorten asioista ja lähettänyt koteihin kirjelmiä esimerkiksi nuorten päihdeidenkäytöstä.

Kaikille verkostoille kunnan ylätasolta ei juuri näy tä asettuvan erilaisia seuranta- tai kehittämistehtäviä. Tällöin on vaarana, että verkostot jäävät toimimaan varsin autonomisina saarekkeinaan, joille ei välttämättä tule "toimeksiantoja" kunnan ylimmästä johdosta ja joka ei myöskään juuri viesti omasta toiminnastaan ja havaitsemistaan kehittämisen kohteista eteenpäin.

Verkostotyön vakiintuessa halu vaikuttaa nuoria koskeviin päätöksiin on kuitenkin korostunut erityisesti pidempään toimineissa verkostoissa. Esimerkiksi Mikkelissä Olkkari-hankkeen ohjausryhmänä aloittanut ohjaus- ja palveluverkosto on kehittämässä toimintaansa siihen suuntaan, että verkoston tapaamisessa saataisiin systemaattisemmin esiin palveluohjaukseen ja ohjauspalveluihin liittyviä kehittämisen kohteita ja aktiivisesti tartuttaisiin niihin. Parhaiten verkoston vaikuttamisfunktio näyttää toteutuvan niissä verkostoissa, joissa esimerkiksi sivistystoimenjohtaja tai muun hallintokunnan johtavassa asemassa oleva on verkostotoiminnassa aktiivisesti mukana esimerkiksi puheenjohtajan roolissa tai joissa muutoin on vaikuttamisintoisia osallistujia mukana.

Kuntakerroksen perusteella verkostojen kehittämisen tarpeet vaihtelevat pitkälti sen perusteella, kuinka vakiintunutta verkostojen toiminta ylipäättään on. Vasta vähän aikaa toimineet ja ehkä harvakseltaan koontuneet verkostot pohtivat omaa perustehtäväänsä ja mahdollisia työskentelytapojaan. Pidempään toimineissa verkostoissa taas on siirrytty verkostotoiminnan vaikuttavuuden kehittämiseen siten, että työssä esiin nousseita asioita saataisiin vietyä eteenpäin ja verkostojen monialainen ja laaja osaaminen tulisi kunnassa hyödynnettyä.

Tällaista toimintaa voidaan osaltaan tukea verkostoille viedyllä täsmäkoulutuksilla samoin kuin verkostojen selkeällä johtamisella, joka nyt verkostotoiminnassa jää hyvin ohueksi. Toisaalta voidaan toki kysyä, missä määrin verkosto itse edes mieltää tehtäväkseen laajemman nuorten kasvu- ja elinoloihin vaikuttamisen, mikä liittyy osaltaan verkoston tavoitteen kirkastamiseen yhteisesti kunnissa, mikä nousi useammassa kunnassa keskeiseksi kehittämisen kohteeksi.

Kaikille verkostoille yhteiset kehittämisen tarpeet näyttävät liittyvän *verkoston roolin selkeyttämiseen suhteessa moniin muihin kunnassa tai seudulla toimiviin hyvinvointiverkostoihin*. Jokaisessa kunnassa toimii lasten ja nuorten hyvinvoinnin alueella monia erilaisia verkostoja. Tällaisia ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen verkostot, oppilas- ja opiskelijahuollon verkostot, lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisen verkostot, etsivän nuorisotyön ohjausryhmät, lastensuojelun erilaiset verkostot, mielenterveystoimiston koordinoimat verkostot, nuorisotakuun verkostot, työllisyysneuvontaan liittyvät verkostot sekä erilaiset lasten, nuorten ja perheiden palvelu- ja kehittämisryhmät.

Erilaiset verkostot koettiin sinänsä tarpeellisiksi, sillä niillä on erilaiset funktionsa. Osa verkostoista – esimerkiksi lastensuojelun ja mielenterveystoimiston koordinoimat verkostot – keskittyy yksittäisten case-tapausten käsittelyyn ja ratkomiseen yleisemmän palveluohjauksen ja palveluiden koordinoimien ja kehittämisen sijasta. Koska pienissä kunnissa eri verkostoissa on suurelta osin samoja ihmisiä, verkostotyöskentely vie myös paljon ja asiat menevät myös osin päällekkäin. Konkreettisenä ratkaisuna nähtiin tällöin verkostojen karsiminen niitä yhdistämällä. Tämä tosin edellyttää verkostojen tehtävän ja sisällön

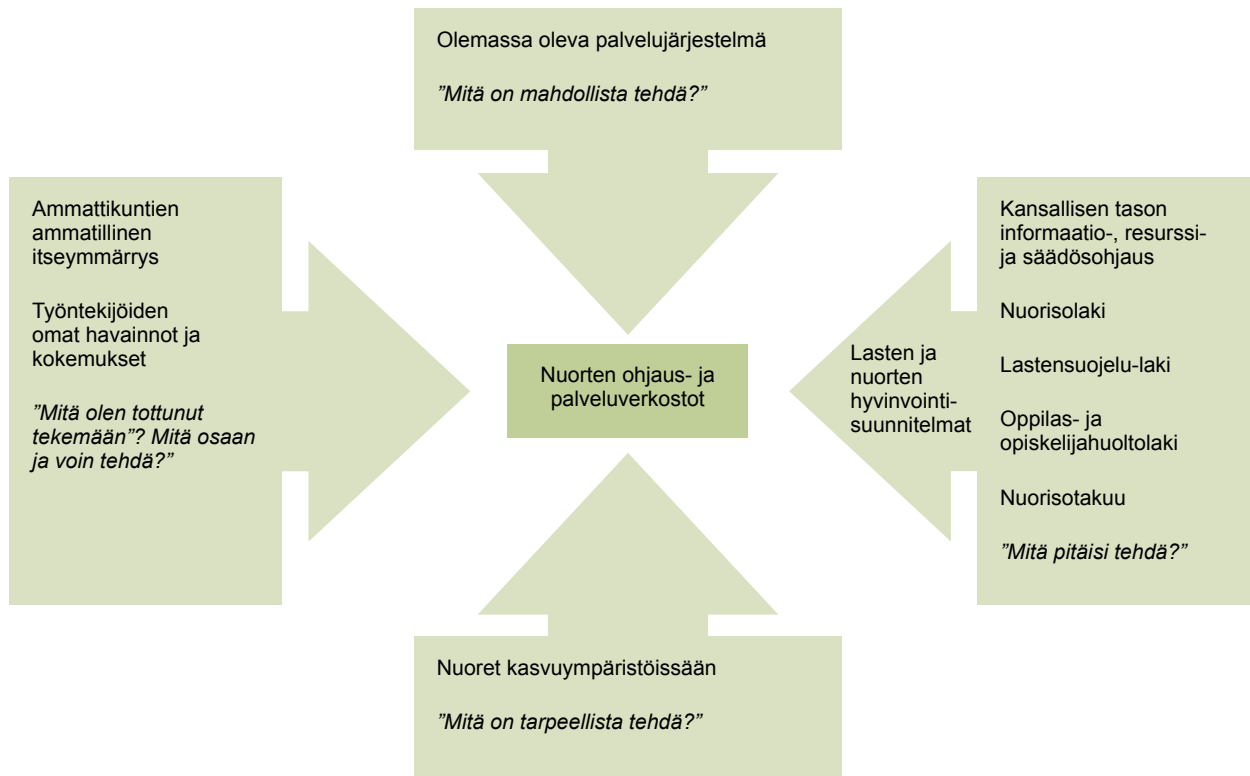
uudelleen kirkastamisessa, sillä edellä todetun mukaisesti osa verkostoista keskittyy konkreettisten asiakastapausten käsittelyyn, osa taas haluaa pitää toiminnan yleisemmällä palveluohjauksen sujuvuutta ja siitä saatuja kokemuksia käsittelevällä tasolla.

Yhteisenä kehittämiskohteena liiki kaikissa verkostoissa nostettiin esiin työkalujen ja mittareiden luominen verkostotyön laadun ja vaikuttavuuden arviointiin. Tällöin voitaisiin yhdessä systemaattisemmin arvioida verkoston tilaa ja sitä, millaisiin tuloksiin yhdessä on päästy.

Kaikkienensa nuorten ohjaus- ja palveluverkostot kuin muut hyvinvointia tukevat verkostot työskentelevät moninaisilla kuntakentillä (kuvio 1), joissa toimintaa raamittavat ja toisaalta mahdollistavat monet eri tekijät. Kansallinen säädös- ja informaatio-ohjaus näyttää ohjaavan vain löyhästi verkostojen toimintaa. Pikemminkin toiminnan sisällöt nousevat alueen nuorten muuttuvista tarpeista samoin kuin olemassa olevan palvelujärjestelmän tarjoamista mahdollisuuksista, joiden yhteensovittamista erityisesti heikommassa asemassa olevien nuorten tarpeisiin käsitellään verkostoissa paljonkin.

Verkostojen toiminnan ja erityisesti verkostotyön – ja laajemmin kunnan hyvinvointityön – näkökulmasta keskeistä on ottaa huomioon moniammatilliseen työskentelyyn osallistuvien omat ammatilliset traditiot ja ammatillinen itseymmärrys. Vaikka eri ammattikuntien edustajat pyrkisivät molemmat edistämään nuoren hyvinvointia, saattaa nuorisotyöntekijällä ja sosiaalityöntekijällä olla oman koulutuksensa ja työkokemuksensa kautta rakentunut hyvinkin erilainen kuva siitä, mikä on nuorelle parasta ja millaisilla nuoren omilla tai työntekijän tarjoamilla tukimuodoilla sitä tulisi tavoitella.

Kuvio 1. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen moninaistuva toimintaympäristö

POHDITTAVAKSI
Miten ohjaus- ja palveluverkostot osallistetaan hyvinvointisuunnitelmien laadintaan, toteuttamiseen ja arviointiin?
Kuka verkostoja johtaa ja kehittää?
Miten kunnassa toimivat monenlaiset lasten ja nuorten hyvinvointiverkostot nivELYVÄT toisiinsa, ja tarvitaanko niitä kaikkia?
Miten seudulliset verkostot organisoidaan?

4. Nuorten ohjauspalvelut

Nuorten hyvinvointi Etelä-Savossa näyttää mukailevan kansallisia tutkimustuloksia. Suurin osa maakunnan nuorista voi hyvin. Kuulluksi tuleminen koulussa on lisääntynyt ja koettu terveydentila parantunut niin peruskoululaisilla kuin toisen asteen opiskelijoillakin. Toisen asteen opiskelijoiden kannalta merkityksellistä on, että humalajuominen, huumekekoilut ja päivittäinen tupakointikin ovat vähentyneet. (Kivimäki, Luopa, Matikka, Nipuli, Vilkki, Jokela, Laukkarinen & Paananen 2014.)

Samaan aikaan kansallisesti havaittu hyvinvoinnin eriytyminen ja hyvinvoinnin ongelmien kasautuminen on nähtävissä myös maakunnassa (esim. Paananen, Ristikari & Gissler 2013). Pienelle osalle nuoria kasautuu yhä moninaisempia ongelmia, jotka liittyvät päihteiden käyttöön, mielenterveyteen sekä sosiaaliin suhteisiin. Monet ongelmista tiivistyvät yhteisöllisyyden vajeisiin, joista erityisenä huolenaiheena kuntakierroksella nostettiin esiin poikien yksinäisyys ja toisaalta molempien sukupuolten kohtaama kiusaaminen eri muodoissaan. Isoissa kaupungeissa korostuivat päihde- ja mielenterveysongelmat.

Perheiden taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat ja ylisukupolvinen huono-osaisuus, jota heikon taloudellisen tilanteen aikaansaama työttömyys osaltaan vauhdittaa, näkyvät nuorten erilaisissa institutionaalisissa ja epävirallisissa ympäristöissä, kuten koulussa ja harrastuksissa. Pitkään jatkunut taloudellinen laskehdanne näkyy osassa nuoria näköalattomuutena ja toivottomuutena, mikä osaltaan heijastuu koulutusmotivaatioon ja -asenteisiin. Myös nuorten motivoitumattomuus ja sitoutumattomuus erilaiseen – yhteisesti nuorten kanssa suunniteltuunkin – toimintaan (nuorisotyön ryhmätoiminnot, koulun tukioppilastointiminta, nuorisovaltuusto) näkyy osassa kuntia.

Asuinpaikan, alueen ja paikallisyhteisöjen merkitys samoin kuin ihmisten elämän ja paikallisuuden välinen suhde on viime vuosina nostettu esiin sekä akateemisessa tutkimuksessa että julkisessa keskustelussa (esim. Hyväri 2008). Yksilöiden paikkasuhteen on todettu ohentuneen nyky maailmassa ja muuttuneen kaikinensa joustavaksi ja ameebamaiseksi: enää ei ole merkitystä sillä, *missä* jotakin tapahtuu, vaan tärkeämpää on se, *mitä* tapahtuu. Globaali ja lokaali kietoutuvat yhteen mediaympäristön luodessa jaettua tilaa ja todellisuutta asuinpaikasta riippumatta. Vaikka paikallisuuden merkityksen väheneminen ja alueellisen kiinnittymisen heikentyminen – ainakin mentaali-

sella tasolla – on siten myös osa urbaania nuoruutta (ks. Myllyniemi 2008, 108), paikka ei kuitenkaan ole merkityksetön asia. Asuinseudulla ja elinympäristöllä on edelleen keskeinen rooli erityisesti nuorten hyvinvoinnin ja elämän rakentumisen näkökulmasta. Nuorten näkökulmasta alueet avaavat valinnoille ja hyvän elämän tavoittelulle kukin oman mahdollisuuksien rakenteensa, johon kuuluvat esimerkiksi opiskelu-, työ- ja asumismahdollisuudet sekä erilaisten palveluiden saatavuus.

Alueiden väliset hyvinvointierot ovat olleet Suomessa kasvussa jo pitkään. Kaupunkimaisten ja maaseutumaisten alueiden välillä on selkeitä eroja terveyden, hyvinvoinnin ja palveluiden riittävydessä. Useiden indikaattorien osoittamana maaseutu näyttää huonommassa valossa verrattuna kaupunkialueisiin. (Saarsalmi, Koskela, Virtala, Murto, Pentala, Kauppinen, Karvonen & Kaikkonen, 2014.)

Vaikka maakunta näyttää maakuntarajojen ulkopuolelle homogeenisena alueena, jota luonnehtii muuta maata voimakkaampi väestön ikääntyminen ja poismuutto, maakunta on sisäisesti hyvin heterogeeninen, jossa suurempien kaupunkien ja pienten kuntien väliset erot ovat joiltain osin suuria. Syrjäseutunuorten elämää eletään Etelä-Savossa pienissä kunnissa ja kylissä, joiden voi katsoa sijoittuvan yhteiskunnalliseen kaksoisperiferiaan: ongelmien kattamille maantieteellisille reuna-alueille ja niiden sisällä harvaan asuttuun maaseutuun. Reuna-alueiden ongelmat liittyvät erityisesti väestön ikärakenteen vanhenemiseen, palveluiden saatavuuden jatkuvaan heikkenemiseen ja pitkien välimatkojen tuottamiin arkisiin toimintavaikeuksiin. (Harinen & Souto 2010.)

Tämä tarkoittaa sitä, että pienistä kunnista on pitkä matka palveluihin, osalla syrjäkylien nuorista on pitkä matka jo oman asuinkunnankin vähäisiin palveluihin. Toisen asteen ammatillista koulutusta järjestetään suurelta osin ainoastaan isommissa kaupungeissa, lukiokoulutuksen käydessä vielä kamppailua olemassaolonsa puolesta osassa pieniä kuntia. Seudulliset sote-alueet tarjoavat palveluja osin harvakseltaan pieniin kuntiin, osin palveluja tarjotaan vain seudun suuremmissa kaupungeissa. TE-toimistojen nuorten palvelut ovat siirtyneet sähköisiksi ja videovälitteisiksi usein yhteispalvelupisteen kautta tapahtuviksi.

Nuorten näkökulmasta pitkä välimatka kunta- tai maakuntakeskuksiin, nuorisospesifeihin palveluihin ja

vertaisiin on konkreettinen tekijä, joka tekee heidän elämästään erityistä (Harinen 2014). Kun kaikkialle on pitkä matka, esimerkiksi harrastuksiin osallistuminen ja ystävien kasvokkain tapaaminen vaatii paljon järjestelyjä, mikä osaltaan vähentää osallisuutta erilaisiin yhteisöihin. Samaan aikaan syrjäseututematikan kanssa maakunnan isompien kaupunkien mutta myös pienempien kuntien sisällä on nähtävissä rakenteellista alueellista eriytymistä (ks. Bernelius 2013), millä tarkoitetaan väestön sosioekonomisten erojen alueellistumista. Pienenkin kunnan sisällä voi siten olla ”hyviä” ja ”huonoja” alueita, erilaisten sosiaalisten ongelmien keskittyessä ”huonoiksi” koetuille alueille.

Tämä kaksoisperiferisyys tulee näkyviin konkreettisesti juuri nuoruuden vuosina, kun mahdollisuuksien rakenne konkretisoituu erilaisissa koulutusvalinnoissa. Sitä edeltäville varhaisnuoruuden ja lapsuuden vuosille pienet kunnat näyttävät tarjoavan erinomaisen turvallisen ja myös virikkeellisen kasvuympäristön. Pienissä kunnissa peruskouluikäisille ja sitä nuoremmille lapsille ja perheille suunnatut palvelut näyttävät toimivan hyvin. Kunnissa on monipuoliset harrastusmahdollisuudet ja laadukasta kerhotoimintaa. Nuorisotyö toimii kunnissa varsin laaja-alaisesti ulottaen toimintansa monin paikoin jo alakouluikäisiin esimerkiksi erilaisten tyttöryhmien muodossa. Kesätyöpaikkoja riittää hyvin pienille ikäluokille, ja työn maailma tulee nuorille tutuksi jo varhain.

Nuorten kuulemiseen ja vaikuttamiseen on useissa kunnissa luontevat mahdollisuudet. Kouluissa on toimivat oppilaskunnat ja miltei jokaisessa kunnassa toimii myös nuorisovaltuusto. Useissa kunnissa vaikuttajaryhmiä on useita. Esimerkiksi Juvalla toimii Ratasnuorisovaltuuston ja oppilaskuntien ohella myös vuonna 2014 perustettu Lasten parlamentti. Hirvensalmella nuorten osallisuutta on puolestaan pyritty lisäämään ottamalla vuonna 2014 käyttöön muun muassa sähköinen aloitekanava ja huolilaatikko, jonka kautta voi ilmaista yhteydenottopyynnön tai vinkata vaikka ystävän hankalasta tilanteesta. Toisaalta maakunnasta löytyy myös kuntia, joissa nuorisovaltuustoa ei joko ole tai sen toiminta on olematonta eikä nuorten koeta muutoinkaan olevan motivoituneita vaikuttamiseen.

Etsivän nuorisotyön rooli pienissä kunnissa on monipuolinen ja laaja käsittäen usein erilaisten ryhmätoimintojen järjestämistä myös alakouluissa. Etsivät työntekijät jalkautuvat aktiivisesti myös yläkouluihin ja toiselle asteelle tavoittaen hyvin niin nuoria kuin vanhempainilloissa myös vanhempia. Maakunnasta löytyy useita hyviä käytäntöjä, jotka liittyvät etsivän työntekijän epäviralliseen työparitoimintaan oppilaa-

nohjaajan, terveydenhoitajan tai kuraattorin kanssa. Kokonaisuudessaan kuntakierros tuotti kuvan pienistä kunnista yhteisöllisinä kasvuympäristöinä, joissa lasten, nuorten ja perheiden palveluja kyetään hyvin sovittamaan yhteen ja joissa monialaisesti ja -ammattillisesti kannetaan vastuuta kuntalaisten hyvinvoinnista. Erityisesti korostui aktiivinen yhteistyö kunnan, seurakunnan tai seurakuntien ja järjestöjen (esim. 4H ja urheilujärjestöt) kesken. Kehittämisen näkökulmasta nuorten vaikuttajaryhmien toiminnassa olisi osassa kuntien aktivoimisen tarvetta: samaan aikaan kun puhe asiakaslähtöisyydestä korostuu kunnissa voimakkaasti, nuorten vaikuttajatoiminta on etenkin pienemmissä kunnissa kuitenkin vähäistä. Vaikuttajatoiminta on perinteisesti ollut nuorisovaltuustotoimintaa, mutta tarve uudentyyppisille vaikuttamiskanaville on selkeästi tunnistettu.

Nivelvaiheen ohjauspalvelut toimivat koko maakunnassa erittäin hyvin. Erityisesti pienissä kunnissa, joissa peruskoulun päättäviä nuoria on vain 20–30, kaikki nuoret saadaan yhteishaussa hakemaan ja myös sijoittumaan toisen asteen opintoihin. Kunnista löytyy nivelvaiheen ohjaukseen useita hyviä käytäntöjä, jotka rakentuvat usein peruskoulun oppilaanohjauksen ja etsivän nuorisotyön tai kouluterveydenhuollon yhteistyölle. Siirtopalaverit hoidetaan tehokkaasti vastaanottavan oppilaitoksen kanssa. Käytännössä tiivistä saattaen vaihtamista tehdään peruskoulun jälkeiseen kesään asti. Vaikka nivelvaiheen ohjaukseen on myös isommissa kaupungeissa panostettu, nuorten ohjauspalveluiden todetaan olevan ohuimmillaan peruskoulusta toiselle asteelle siirtymisen nivelvaiheessa. Tällöin tuohon vaiheeseen pyritään jatkuvasti kehittämään uusia toimintamuotoja ja ulottamaan ohjauspalveluja myös peruskoulua seuraavalle kesälle.

Toisen asteen koulutuspalveluiden näkökulmasta pienten kuntien ongelmana on toisen asteen ammattillisen koulutuksen – ja useammassa kunnassa myös lukiokoulutuksen – puute paikkakunnalla. Koska välimatkat toisen asteen koulutusta tarjoaville paikkakunnille ovat pitkät ja julkiset kulkuyhteydet osin olemattomat, nuorten kotoa poismuutto tapahtuu jo varhaisessa vaiheessa. Tämä yhdistettynä muihin itseenäistymiseen tai väärään alavalintaan liittyviin haasteisiin näkyy osaltaan opintojen keskeyttämisinä jo ensimmäisen lukukauden aikana. Tieto toisen asteen keskeyttämisvaarassa olevista nuorista tai jo keskeyttäneistä kulkeutuu pääosin hyvin nuoren kotikuntaan etsivälle nuorisotyöntekijälle, joka pystyy – edellyttäen että mahdollisesti paikkakunnalta poismuuttanut nuori palaa kotikuntaansa – ottamaan nuoresta nopeasti

kopin. Erityisesti Etelä-Savon ammattiopiston kanssa yhteistyö todettiin esimerkiksi tiedonvaihdossa toimivan erinomaisesti.

Pienten kuntien keskeisimpänä haasteena nostettiin esiin opintonsa keskeyttäneen nuoren tarvitsemi- en palvelujen saatavuus ja erityisesti saavutettavuus: palveluohjaus kyllä toimii, mutta missä ovat palvelut? Pienistä kunnista päihde- ja mielenterveyspalvelut, TE-palvelut (työnhaun, urasuunnittelun ja avo-ohjauksen palvelut) sekä useat työllistämisen (työpajatoiminta) tai kuntoutuksen toiminnot (kuntouttava työtoiminta) on siirretty seudullisesti suuremmissa kunnissa (Mikkeli, Savonlinna, Pieksämäki, Varkaus) toteutettaviksi.

Haasteellisena nostettiin esiin TE-palvelut, jotka resurssien niukentuessa ja asiakasmäärien kasvaessa eivät organisoitavoiltaan pysty aina vastaamaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tarpeisiin (asiakaslähtöisyys, nopea reagointi, joustavuus). Näyttää siltä, että TE-toimistojen palveluihin ohjautuminen edellyttää nuorelta asiakkaalta usein sellaista itseohjautuvuutta ja aktiivisuutta, jota tällä ei ole ja jonka puutteen takia hän juuri on TE-toimiston palveluihin hakeutumassa.

Pitkät odotusajat TE-palveluihin näyttäytyvät kunnissa ongelmallisina. Työllistymis- ja aktivointisuunnitelmien teon viivästyminen tuntui erityisesti opintonsa keskeyttäneiden nuorten kannalta ongelmalliselta. Heille olisi halu osoittaa kotikunnasta työkokeilupaiikka tai työpajapaikka, mutta kokeilun aloittaminen ei ole mahdollista ennen suunnitelman valmistumista. Aikaa odotteluun saattaa kulua viikkoja, mikä voi passivoittaa ja pudottaa nuorta. Tällöin esimerkiksi etsivän nuorisotyön tehtäväksi jää nuoren ”kannattelu” ilman selkeää eteenpäin ohjaami-

sen kanavaa. Tähän ”kannatteluvaiheeseen” koettiin tarvittavan mielekkäitä toiminnan ja tekemisen sisältöjä, toimijoita ja palveluja.

Sähköisen asioinnin (esim. videoyhteyden kautta tehtävän aktivointisuunnitelman) sijasta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten katsotaan kaipaavan ja tarvitsevan kasvokkaista kohtaamista ja ohjaamista. Sen sijaan että koulutuksen ja työn ulkopuolelle tipahtanut nuori joutuu seikkailemaan kunnan yhteispalvelupisteessä tai TE-toimiston palvelu- ja virkailijaviidakossa, hänet tulisi saada palveluohjaukseen oikealle henkilölle mahdollisimman nopeasti. Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren luottamus erilaisiin instituutioihin ja viranomaisiin saattaa olla heikko, minkä takia luottamuksen rakentaminen on tärkeää. Se puolestaan vaatii aikaa, henkilökohtaista palvelua ja kasvokkai- ta kohtaamista.

Tiivistettynä voidaan todeta, että pudonneet nuoret kyllä löydetään ja heidän tarpeensa tunnistetaan, mutta ongelmat ovat niin palvelujen saatavuudessa kuin niiden oikea-alaisuudessa. Ensinnäkään pienessä kunnassa ei välttämättä ole palveluja, joita näille nuorille voitaisiin tarjota. Toiseksi, NEET-nuoret (koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat nuoret) tulisi saada nopeasti esimerkiksi opintojen keskeyttämisen jälkeen palveluihin. Vaikka palveluja (esim. työkokeilupaiikkoja) olisikin tarjolla, nuorta ei voida ohjata niihin ennen työllistämissuunnitelman laatimista. Tähän taas saattaa kulua useita viikkoja. TE-palveluissa tapahtuneet katkokset ja aikaviiveet koettiin kunnissa tältä osin ongelmallisiksi. Haasteita katsottiin olevan myös armeijasta palanneissa ja vastavalmistuneissa nuorissa, joille ei ole aina kunnassa osoittaa palveluja (esimerkiksi työkokeiluja tai kuntouttavaa työtoimintaa).

Kuntakierroksella esiin nousseet kehittämistarpeet nuorten ohjauspalveluissa:

- Palvelujen kokoaminen elämänkaarajattelun mukaisesti yhdelle palvelukartalle
- Ennaltaehkäisevä työ nuorisotyössä ja lastensuojelussa
- Nuorisotyön toimintakentän ulottaminen jo alakouluikäisiin
- Suvaitsevaisuuskasvatus eri ikäryhmille
- Räätelöidyt palvelukokonaisuudet esimerkiksi opinnot keskeyttäneille nuorille tai toimintamalli koulutuksen keskeyttämisen ja työllistymissuunnitelman laatimisen väliin
- Monialainen yhdyskuntatyö tai asuinalue työ ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkaisemiseksi
- Monialainen perhetyö
- Seurakunnan ja järjestöjen hyödyntäminen palvelutarjonnassa ja nuoren ohjauksessa
- Työpajatoiminnan opinnollistaminen
- Työpajajaksoa edeltävät valmennusjaksot
- Nuorten vaikuttajaryhmien (esim. nuorisovaltuustot ja oppilaskunnat) aktivointi ja hyödyntäminen nuorisolähtöisten palvelujen kehittämisessä
- Nuorten tukihenkilötoiminta, vertaisryhmätoiminta
- Jalkautuva työ niin ennaltaehkäisevässä kuin korjaavassakin työssä erityisesti sote- ja TE-palveluissa
- Kasvokkaiset palvelut erityisesti TE-palveluissa
- Oman virkailijan nimeäminen nuorille TE-toimistoon
- Nuorten ohjaus- ja kohtaamisosaaminen sekä monialaisen verkostotyön osaaminen nuorten kanssa työskenteleville
- Etälukio-opinnot, ammattiopistojen etäopinnot
- Pienten kuntien nuorisotyöstä omat nuorisotyö- ja koulutuspäivät
- Koulutusta (nuorten) kuntouttavan työtoiminnan työpaikkoina toimiville työyhteisöille nuoren tukemiseen liittyen (esim. kirjasto)

POHDITTAVAKSI

Miten työllistymistoimien suunnitteluun saadaan pitkäjänteisyyttä?

Miten palveluiden saatavuus ja saavutettavuus turvataan erityisesti syrjäseuduilla, joissa välimatkat palveluja tuottaviin suurempiin kaupunkeihin ovat pitkät? Miten seudulliset palvelut järjestetään niin, että ne ovat myös syrjäseutujen nuorten aidosti saavutettavissa?

Miten nuoret osallistetaan mukaan palveluiden kehittämiseen?

Millaista osaamista nuoren kohtaaminen ja palveluohjaus edellyttävät?

Miten NEET-nuorten (koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat, usein pelkän peruskoulun suorittaneet nuoret) syrjäytyminen estetään?

5. Kohti Ohjaamoa

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä merkitykselliseksi ja myös vaikuttavaksi on koettu ns. yhden luukun matalan kynnyksen palvelut, joissa keskeistä on kopin ottaminen nuoresta, joustava ja pallottelua välttävä palveluohjaus sekä prosessin seuranta (Tiusa, Pitkänen, Shemeikka, Korkeamäki, Harju, Saares, Pulliainen, Kettunen, & Piirainen). Tällaisia matalan kynnyksen palvelupisteitä on alettu viime vuosina kehittää ns. Ohjaamo-toiminnan kattokäsitteen alla. Ohjaamo-käsitteellä tai toiminnalla viitataan erilaisiin matalan kynnyksen ohjauksen palvelupisteisiin, joista nuori tai nuori aikuinen saa tukea elämänhallintaan, urasuunnitteluun, oman opiskelualan löytämiseen sekä sosiaalisten taitojen ja valmiuksien kehittämiseen (Pakkala, Saukkonen & Savonmäki 2014).

Ministeriöiden tuoreen määritelmän mukaan Ohjaamo on nuorten alle 30-vuotiden matalan kynnyksen palvelupiste, jonka toimintamalli rakentuu monialaisesti tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea tarjoavasta Ohjaamosta, eri hallinnonalojen peruspalveluista ja laajasta yhteistyöverkostosta. Koska Ohjaamon toimintamalli perustuu avoimuuteen, nuori voi ottaa yhteyttä Ohjaamoon ilman lähettävää yhteistyötahoakin. Ohjaamon ydintoimintaan kuuluu henkilökohtainen neuvonta ja ohjaus, tuki elämänhallintaan, urasuunnitteluun, sosiaalisten taitojen ja valmiuksien kehittämiseen sekä koulutautumisen ja työllistymisen tukeminen. (TEM-kirje 2015.)

Etelä-Savossa Ohjaamo-toiminnassa korostetaan ennaltaehkäiseviä toimia, rinnallakulkemista sekä sitä, että Ohjaamo on osa elinikäistä oppimista ja ohjausta samoin kuin sitä, että palvelu on saatavissa kaikkien kuntien alueilla vuosina 2015 - 2016. Samalla korostuu käsitys, että kaikenikäisten palvelut kootaan yhteen elämänkaarikäsitteen mukaan, missä esimerkiksi nuorten Ohjaamo on yksi kokonaisuus ja kehittämiskohde. Päävastuu Ohjaamojen kehittämisestä kuntien alueilla on kunnilla tai kuntaryhmillä, missä mukana ovat monet kumppanit. Ohjaamojen tavoitteet, tehtävät ja toiminta vaatii sen, että esimerkiksi vastuut ja työnjako on sovittu avoimesti kumppanien kanssa. Etelä-Savon Ohjaamoissa on tavoitteena selkeä kokonaisuus nuoren itsenäiseen elämään,

opintoihin ja työhön ohjaamisesta ainakin sivistys-, nuoriso-, sosiaali-, terveys-, työ- ja elinkeinotoimen yhteistyönä.

Etelä-Savon maakunnassa Ohjaamo-toiminnan käynnistymistä on tuettu omalla ESR-teemahaulla 8.12.2014—16.2.2015. Tässä hankehaussa haettiin Ohjaamo-pilotteja etenkin kuntaryhmiin niin, että maakunnassa Ohjaamo-toiminta kattaa kaikkien kuntien toimintaa. Ohjaamo-hankkeessa tulee olla kuntaryhmiä ja muita kumppaneita, joiden toiminnasta muodostuu selkeä, pysyvä kokonaisuus. Haettavien hankkeiden painotuksissa tuli korostua aito moniallinnollinen verkosto, joka auttaa nuorta pääsemään kynnystänsä palveluihin. Hankkeiden tuli myös tähdätä pysyvään Ohjaamo-toimintaan paikkakunnalla siten, että se kytkeytyy kunnan nuorten ohjaus- ja palveluverkoston, maakunnalliseen verkostoon ja yhdessä tekemiseen. Tämän raportin ilmestyessä hankerahoituksista ei vielä ollut tullut päätöstä.

Kuntakierroksen perusteella Ohjaamo-toiminta on maakunnassa vielä käynnistymisvaiheessa. Hanke-rahoituksella käynnistetty Mikkelin Olkkari on toiminut pitkälti Ohjaamo-mallin mukaisesti vuodesta 2011. Kun hankerahoitus päättyi vuoden 2014 lopussa, toiminta vakinaistettiin osaksi Mikkelin kaupungin palveluja. Olkkaria on tarkoitus kehittää edelleen siten, että koulutus- ja työllistymispalvelut integroidaan nykyistä tiiviimmin Olkkarin toimintaan.

Pieksämäellä käynnistyi ESR-rahoituksella vuoden 2015 alusta Huoltamo-hanke. Mäntyharjulla, Savonlinnassa ja Kangasniemellä on niin ikään jo käynnistymässä Ohjaamo-mallin mukaista toimintaa, vaikka Ohjaamon sijaan saatetaankin käyttää toisenlaisia käsitteitä. Muissa kunnissa Ohjaamo toimintatapana hakee vielä muotoaan pitkälti siksi, ettei pienissä kunnissa itsessään ole niitä palveluja, joita matalan kynnyksen palvelupisteeseen voisi keskittää. Näissä kunnissa Ohjaamo-toimintaa voikin olla mielekäästä rakentaa eri-ikäisten ohjaamon suuntaan, jolloin pienen kunnan eri-ikäisille suunnatut arjenhallinta, opiskelu- ja työllisyyspalvelut kootaan saman katon alle.

Ohjaamotoiminnan kehittäminen maakunnassa edellyttää seuraavien teemojen käsittelyä:

- Ohjaamon idea: Millaisena Ohjaamo eri kunnissa ymmärretään? Onko se ”kaikenikäisten Ohjaamo”, ”löyhä palveluohjaukseen perustuva verkostomalli” vai jotain muuta? Miten maakunnallinen yhteistyö Ohjaamojen välillä rakentuu? Millainen Ohjaamotoiminta pienissä kunnissa on mahdollista ja mielekästä? Tehdäänkö pienten kuntien Ohjaamotoimintaa osana isompien kaupunkien Ohjaamoja vai niistä irrallaan?
- Strategia: Miten Ohjaamo näkyy kunnan hyvinvoinnin strategisessa suunnittelussa ja suunnitelmissa?
- Palvelut: miten erilaiset palvelut, erityisesti TE-palvelut, nivelletään mukaan Ohjaamotoimintaan?
- Verkostot: miten nuorten ohjaus- ja palveluverkostot nivelletään mukaan Ohjaamotoimintaan ja sen kehittämiseen?
- Osaaminen: Millaista osaamista Ohjaamotoiminta edellyttää? Mitä on erityinen Ohjaamiosaaminen (asiakaslähtöisyysosaamista, nuoren kohtaamisosaamista, monialaista osaamista, kehittämisosaamista)? Kuka tukee tarvittavan osaamisen vahvistumista?

Lähteet

- Bernelius, V. 2013. Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilasohjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2013: 1. Helsinki: Edita.
- Blom, K. 2014. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot 2014 sekä nuorisotakuu. Itä-Suomen raportti. Aluehallintovirasto.
- Harinen, P. 2014. Nuorten elämämaailmat eriytyvät alueellisesti: kaksi puheenvuoroa kaupungista ja maaseudulta. 19.12.2014, Kolumnit. <https://tietoanuorista.fi/nuorten-elamismaailmat-eriytyvat-alueellisesti-kaksi-puheenvuoroa-kaupungista-ja-maaseudulta/>. Luettu 20.2.2015.
- Harinen, P. & Souto A-M. 2010. Matkojen päässä – Takametsän tyttöjen ja Peräkylän poikien elämänpiiri. Teoksessa Leinonen, M. (toim.) Puheenvuoroja nuorten hyvinvoinnista Itä-Suomessa. Kuopio & Mikkeli: Itä-Suomen yliopisto & Mikkelin Ammattikorkeakoulu – Juvenia osaamiskeskittymä, 27-30.
- Helavirta, S. 2011. Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Acta Universitatis Tamperensis 1669. Tampere.
- Hyväri, S. 2008. Paikkasidos elämäntavassa ja elämänkulussa – maaseutu ja kaupunki yhden ikäryhmän kokemana. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu A, tutkimuksia 17. Tampere.
- Kivimäki H., Luopa P., Matikka, A., Nipuli S. Vilkki S., Jokela, J., Laukkarinen E. & Paananen R. 2014. Kouluterveyskysely 2013. Etelä-Savon raportti. THL. http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Maakuntaraportit/Esavo_2013.pdf (luettu 5.3.2015)
- Kuntalaki (365/1995).
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Ministeriöiden määritelmä ohjaamosta 23.1.2015. TEM-kirje. <https://peda.net/hankkeet/eejn/ohjaamot/ohjaamot/mmo1>. Päivitetty 23.1.2015. Luettu 5.3.2015.
- Myllyniemi, S. 2008. Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 88. Helsinki.
- Nuorisolaki 72/2006.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.
- Paananen, R., Ristikari T. & Gissler M. 2013. Lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa terveys ja hyvinvointi. Teoksessa Pelkonen, M., Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M. & Puumalainen, T. (toim.). Hyvinvointia useammille - lasten ja nuorten palvelut uudistuvat. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan loppuraportti. Helsinki: Sosi-aali- ja terveysministeriö, 17-23.
- Pakkala, A., Saukkonen, S. & Savonmäki, P. 2014. Kohti Ohjaamoa. Kohti Ohjaamoa-projekti 3.2.2014-31.10.2014. http://www.peda.net/img/portal/3089857/Kohti_ohjaamoa_raportti.pdf?cs=1415861747 Luettu 5.3.2014.
- Saarsalmi, P., Koskela, T., Virtala, E., Murto, J., Pentala, O., Kauppinen T., Karvonen, S. & Kaikkonen, R. 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin erot maalla ja kaupungissa vuonna 2013 – ATH-tutkimuksen tuloksia uuden kaupunkimaaseutuluokituksen mukaan. Tutkimuksesta tiiviisti 30, joulukuu 2014. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125351/URN_ISBN_978-952-302-404-5.pdf?sequence=1 .Luettu 20.2.2015.
- Tiusa, M., Pitkänen, S., Shemeikka, R., Korkeamäki, J., Harju, H., Saares, A., Pulliainen, M., Kettunen, A. & Piirainen, K. 2014. Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia. Nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen loppuraportti. Toimeenpanon ensimmäisen vuoden arviointi ja seurannassa sovellettavien indikaattoreiden kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 15/2014.

Liite 1. Kuntakierroksen keskusteluteemat

TEEMA 1. ORGANISOINTI
Verkoston asettajataho
Verkoston kokoonpano
Kokoontumistiheys
TEEMA 2. TEHTÄVÄT JA TOIMINTAMALLIT
Nuorisolaista nousevat tehtävät
Nuorisotakuuseen liittyvät tehtävät
Alueen nuorten tarpeista nousevat tehtävät
Muiden tahojen tarpeista nousevat tehtävät
Asioiden käsittelytapa ja työmuodot verkostossa
TEEMA 3. VERKOSTON TOIMIVUUS
Nuorisolaista nouseviin tehtäviin vastaaminen
Nuorisotakuuseen liittyviin tehtäviin vastaaminen
Alueen nuorten tarpeisiin vastaaminen
Muiden tahojen tarpeisiin vastaaminen
TEEMA 4. VERKOSTON ASEMA JA MERKITYS
Verkoston rooli suhteessa muihin nuorten hyvinvointia/nuorisotakuuta edistäviin verkostoihin ja toimintoihin
Verkoston asiantuntijuuden hyödyntäminen kunnassa ja nuorten hyvinvoinnin edistämistyössä Verkoston vaikutusmahdollisuudet kunnalliseen päätöksentekoon / verkoston hyödyntäminen kunnallisessa päätöksenteossa/ kehittämisessä
TEEMA 5. KEHITTÄMISTARPEET
Verkoston tehtäviin liittyvät kehittämistarpeet
Verkoston työskentelytapaan liittyvät kehittämistarpeet
Verkoston rooliin/asemaan/hyödyntämiseen liittyvät kehittämistarpeet
Alueelliseen yhteistyöhön liittyvät kehittämistarpeet
TEEMA 6. NUORTEN HYVINVOINNIN NYKYTILA
Nuorten hyvinvoinnin vahvuudet ja resurssit
Nuorten hyvinvoinnin huolenaiheet
TEEMA 7. NUORTEN OHJAUSPALVELUT
Ohjauspalveluiden organisointi ja kuvaus
Ohjauspalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden arviointi
TEEMA 8. NUORTEN HYVINVOINNIN STRATEGINEN SUUNNITTELU
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien laadinta, toteutus ja arviointi
Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen rooli hyvinvoinnin strategisessa suunnittelussa
TEEMA 9. OHJAAMO-TOIMINTA
Mitä ohjaamo-toiminta tarkoittaa? Miten sitä kunnassa voidaan / aiotaan kehittää? Miten verkostoa voidaan Ohjaamon toiminnan kehittämisessä hyödyntää?

Liite 2. Tiivistelmä kuntakierroksella esiin nousseista haasteista keskusteluteemoittain

Keskeiset haasteet	Nuorten hyvinvointi	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin strateginen suunnittelu	Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot	Nuorten ohjauspalvelut
Enonkoski	Ei erityisiä koettuja haasteita	Tarvitaanko omaa kuntakohtaista suunnitelmaa?	Ei erityisiä koettuja haasteita	Ei erityisiä koettuja haasteita
Heinävesi	Yksinäisyys; pitkät välimatkat vaikeuttavat ystävyysuhteiden luomista	Verkoston roolin selkeyttäminen ja sen osaamisen hyödyntäminen kunnallisessa päätöksenteossa ja hyvinvointityössä	Verkoston tehtävien, tavoitteiden ja toimintatapojen kirkastaminen	Nuorten vaikuttamistoiminnan kehittäminen TE-palveluiden saatavuuden parantaminen
Hirvensalmi	Ylisukupolvinen huono-osaisuus	Mikkelin seudun hyvinvointisuunnitelman konkretisointi kuntatasolla	Toimintaa ollaan suuntaamassa uudelleen	Toisen asteen nivelvaiheen (toiselta asteelta työelämään) palvelujen kehittäminen
Joroinen	Näköalattomuus ja toivottomuus, mikä näkyy esimerkiksi koulutuksen mielekkyyden kyseenalaistamisena	Verkoston roolin selkeyttäminen ja sen osaamisen hyödyntäminen kunnallisessa ja seudullisessa (Varkaus) päätöksenteossa ja hyvinvointityössä	Tiiviimpi kokoontuminen (nyt 2 kertaa vuodessa)	Seudullisten palvelujen kehittäminen Jalkautuvien palvelujen (työvoimapalvelut, ammatinvalinnanohjaus, A-klinikka) kehittäminen
Juva	Kiusaaminen Nuorten sitoutumattomuus erilaisiin nuorisotyön ja koulun toimintoihin Nuorilla vähän aikuisia, joiden kanssa puhua asioista (Kouluterveyskyselyn indikaattori)	Hyvinvointisuunnitelman toimeenpano, nuorten ohjaus- ja palveluverkoston hyödyntäminen suunnitelman toimeenpanossa ja seurannassa	Verkoston tehtävien, tavoitteiden ja toimintatapojen kirkastaminen Poliisin saaminen mukaan ryhmään	TE- palvelujen saatavuuden parantaminen Työpajatoiminnan suuntaaminen myös nuorille
Kangasniemi	Ei erityisiä huolenaiheita	Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston hyödyntäminen suunnitelman toimeenpanossa ja seurannassa	Verkoston tehtävien, tavoitteiden ja toimintatapojen kirkastaminen, tavoitteellisuuden vahvistaminen toiminnassa	TE-palveluiden parempi jalkauttaminen kuntaan Työllistymissuunnitelmien laatiminen nopeammalla aikataululla
Mikkeli	Nuorten eriarvoistuminen, polarisaatio, yksinäisyys, päihteidenkäyttö ja julkimyyni, mielenterveysongelmat, liikkumattomuus	Ei erityisiä koettuja kehittämistarpeita	Verkoston kehittäminen vahvemmin Ohjaamotoiminnan tueksi Verkoston toiminnan rakenteiden kehittäminen siten, että selvemmin tunnistettaisiin palveluohjauksen ja palveluiden kehittämistarpeet ja voitaisiin viedä niitä eteenpäin	Työpajapaikkojen ja kuntouttavan työpajatoiminnan paikkojen saatavuuden parantaminen Oikeanlaisen palvelupolun löytäminen mielenterveysongelmista kärsiville Jalkautuvat palvelut haja-asutusalueille (esim. Anttola, Haukivuori)
Mäntyharju	Ei erityisiä huolenaiheita	Kokonaisvoimavara-ajattelun mukainen palveluiden kehittäminen kaikilla hallinnonaloilla kunnassa Uudenlaisen yhdessä tekemisen kulttuurin juurruttaminen osaksi hyvinvointityötä kaikilla organisaation tasoilla	OHKO-ryhmän toimintamallin kehittäminen, laajentaminen ja vakiinnuttaminen	Työllisyshoidon kehittäminen opinnollistamisen näkökulmasta Tutka-mallin kehittäminen

Keskeiset haasteet	Nuorten hyvinvointi	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin strateginen suunnittelu	Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot	Nuorten ohjauspalvelut
Pertunmaa	Ei erityisiä koettuja huolenaiheita	Ei erityisiä koettuja kehittämistarpeita.	Verkon tehtäväkuvan ja toiminnan kirkastaminen, tavoitteellisemman työskentelyotteen kehittäminen	TE-palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen Kuntouttavan työtoiminnan palveluiden saatavuuden parantaminen nuorten osalta
Pieksämäki	NEET-nuorten määrä	Ei koettuja kehittämistarpeita	Verkon edelleen laajentaminen	TE-palveluiden kehittämisen organisoitavilta ja sisällöiltään vastaamaan nuorten tarpeisiin. Perhetyön kehittäminen
Puumala	Osa nuorista tarvitsee nivelvaiheessa paljon tukea ja joutuvat aikuistumaan hyvin nopeasti, koska toisella asteella opiskeleminen edellyttää huonojen julkisten kulkuyhteyksien takia kotoa muuttoa	Ei koettuja kehittämistarpeita	Te-toimiston edustajan ja poliisin saaminen mukaan Orvokki-verkoston	Tuettua asuntolatoimintaa paikkakunnalta toisen asteen koulutuksen perässä pois muuttaville nuorille Seudullisesti tuotettujen palveluiden parempi jalkautuminen kuntaan Etälukio- ja etä-ammattiopisto-opinnot
Rantasalmi	Nuorten polarisoituminen Ylisukupolvinen huon-osaisuus ja huon-osaisuuden alueellinen eriytyminen Osalla täysi-ikäistyviä pahoja päihde- ja mielenterveysongelmia	Hyvinvointisuunnitelman toimeenpano, nuorten ohjaus- ja palveluverkon hyödyntäminen suunnitelman toimeenpanossa ja seurannassa Nuorisotakuun toimeenpanosuunnitelman tekeminen	Päättäjien, poliisin ja TE-toimiston edustajan saaminen verkostoon mukaan	Kuntouttavan työtoiminnan palvelujen kehittäminen Yhdyskuntatyön / Asuinaluetyön kehittäminen monialaisesti Työntekijöiden jalkautuminen niin ennaltaehkäisevässä kuin korjaavassa työssä Perheiden tukeminen, perhetyön edelleen kehittäminen
Savonlinna	NEET-nuoret ja tavoittamattomissa olevat nuoret	Seudullisen hyvinvointisuunnitelman hyväksyminen, toimeenpano ja seuranta yhdessä kuntien kanssa Neppari-verkon hyödyntäminen suunnitelman laatimisessa toimeenpanossa ja seurannassa	Erilaisten hyvinvointiverkoston keskinäisten roolien ja tehtävien selkeyttäminen	Yhden luokun periaatteen kehittäminen Työhallinnon ja muiden ohjauspalveluiden yhteensovittaminen
Sulkava	Yksinäisyys ja humalahakuinen juominen (Kouluterveyskyselyn indikaattorit)	Ei koettuja kehittämistarpeita	Seudullisen verkostotyön kehittäminen Eri verkostojen keskinäisen työnjaon selkeyttäminen	Nuorisovaltuuston toiminnan aktivointi Työllistymistoimenpiteiden pitkäjänteisempi suunnittelu ja työllistämishajauksen kehittäminen Pysyvän yhdyshenkilön saaminen TE-toimistosta ja tämän roolin kirkastaminen Seudullisten palvelujen organisoimisen kehittäminen

KUVAILEHTI

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 29/2015				
Vastuualue Elinkeinot, työvoima ja osaaminen				
Tekijät Katja Komonen		Julkaisuaika Huhtikuu 2015		
		Kustantaja /Julkaisija Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
Julkaisun nimi Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen sekä ohjauspalveluiden nykytila ja kehittämistarpeet Etelä-Savossa 2015				
TIIVISTELMÄ Vuoden 2011 alusta lähtien on ollut voimassa nuorisolain 7 a§, jonka mukaan kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten. Verkoston tehtävänä on edistää alueen nuorten hyvinvointia tiedonkeruun, palveluohjauksen, palvelujen yhteensovittamisen ja viranomaiselta toiselle tapahtuvan sujuvan tiedonsiirron keinoin. Tässä raportissa tarkastellaan kuntien ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa ja kehittämistarpeita Etelä-Savon maakunnassa. Samalla kuvataan myös nuorten ohjauspalveluiden toimivuutta samoin kuin nuorten hyvinvoinnin strategista kehittämistä. Raportti perustuu vuoden 2015 alussa toteutetulla kuntakierroksella tavattujen, 70 nuorten ohjaus- ja palveluverkoston jäsenen esiin tuomiin kokemuksiin ja näkemyksiin. Kuntakierroksen perusteella maakunnan yhteinen tahtotila edistää eteläsavolaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia on vahva. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot kokoavat moniammatillisen toimijajoukon säännöllisesti yhteen. Toiminta on käytännönläheistä, nuorten tarpeista lähtevää ja ennaltaehkäisevään työotteeseen perustuvaa. Nivelvaiheen ohjauspalvelut toimivat maakunnassa erittäin hyvin. Samoin etsivä nuorisotyö tekee erinomaista ehkäisevää mutta myös korjaavaa työtä tavoittaen hyvin putoamisvaarassa olevia nuoria. Maakunnassa on kuitenkin näkyvissä palveluiden epätasa-arvoista saatavuutta ja saavutettavuutta, mikä näkyy maakunnassa erityisesti syrjäytyemisvaarassa olevien nuorten tarvitsemissa palveluissa.				
Asiasanat (YSA:n mukaan) Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat, Ohjaamo-toiminta				
ISBN (Painettu) -	ISBN (PDF) 978-952-314-235-0	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu) -	ISSN (verkkojulkaisu) 2242-2854
www www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-235-0		Kieli Suomi
Sivumäärä 25				
Julkaisun myynti/jakaja Etelä-Savon elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli Julkaisu on saatavana vain verkossa: www.doria.fi/ely-keskus				
Kustannuspaikka ja -aika Mikkeli 2015			Painotalo Juvenes Print Oy	

Vuoden 2011 alusta lähtien on ollut voimassa nuorisolain 7 a§, jonka mukaan kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten. Verkoston tehtävänä on edistää alueen nuorten hyvinvointia tiedonkeruun, palveluohjauksen, palvelujen yhteensovittamisen ja viranomaiselta toiselle tapahtuvan sujuvan tiedonsiirron keinoin.

Tässä raportissa tarkastellaan kuntien ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa ja kehittämistarpeita Etelä-Savon maakunnassa. Samalla kuvataan myös nuorten ohjauspalveluiden toimivuutta samoin kuin nuorten hyvinvoinnin strategista kehittämistä. Raportti perustuu vuoden 2015 alussa toteutetulla kuntakierroksella tavattujen, 70 nuorten ohjaus- ja palveluverkoston jäsenen esiin tuomiin kokemuksiin ja näkemyksiin.

Kuntakierroksen perusteella maakunnan yhteinen tahtotila edistää eteläsavolaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia on vahva. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot kokoavat moniammatillisen toimijajoukon säännöllisesti yhteen. Toiminta on käytännönläheistä, nuorten tarpeista lähtevää ja ennaltaehkäisevään työhönsä perustuvaa.

Nivelvaiheen ohjauspalvelut toimivat maakunnassa erittäin hyvin. Samoin etsivä nuorisotyö tekee erinomaista ehkäisevää mutta myös korjaavaa työtä tavoittaen hyvin putoamisvaarassa olevia nuoria. Maakunnassa on kuitenkin näkyvissä palveluiden epätasa-arvoista saatavuutta ja saavutettavuutta, mikä näkyy maakunnassa erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tarvitsemissa palveluissa.

RAPORTEJA 29/2015

Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen sekä ohjauspalveluiden nykytila ja kehittämistarpeet Etelä-Savossa 2015

Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-314-235-0 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (VERKKOJULKAISU)

URN:ISBN:978-952-314-235-0

www.doria.fi/ely-keskus | www.ely-keskus.fi